

2.

Els catòlics perpetuencs davant la Segona República, trencaments i continuïtats

Ernesto Vilàs Galindo

Cercle de Recerques i Estudis Mogoda

Tot just quan a Europa s'estenien models dictatorials encapçalats pel nazisme i el feixisme, a Espanya va endegar-se un projecte polític definit en la seva constitució com una república de treballadors de tota classe, organitzada en règim de llibertat i justícia¹. Enmig d'un context internacional de restriccions al drets de les persones, la nova proposta va recollir una àmplia declaració de drets i llibertats, a més de mostrar una gran preocupació per les qüestions socials. Per assolir les fites eren molts els organismes i institucions que calia reformar: l'escola, l'exèrcit, l'estructura de la propietat agrària, l'Església... Aquesta última, com a institució, havia donat suport a l'organització del poder conservador al llarg del període de la Restauració, i de la mateixa manera també havia donat suport a la dictadura de Primo de Rivera. La

nova república, clarament d'esquerres, va voler acotar el paper social de l'Església i les reformes realitzades van ser vistes per la jerarquia eclesiàstica com un atac de l'Estat a la religió catòlica, suposadament majoritària.

La primera incògnita a resoldre és si la idea estesa d'una Espanya i Catalunya fonament catòlica responia a la realitat social dels anys trenta. La revolució liberal espanyola del segle XIX havia minvat el poder i la presència de la institució amb l'expulsió dels ordes monàstics i la desamortització de les seves propietats. L'establiment del règim de la Restauració borbònica del 1875, però, va revertir la situació. L'Església va recuperar el control de les escoles de primer i segon ensenyament, bàsic en la difusió de l'ideal conservador; va rebre potestat per arbitrar en qüestions de moral pública i privada; li va ser atorgada la sacralització dels espais públics com els cementiris, casernes, hospitals, presons i la litúrgia del calendari festiu, sense que el torn dels governs liberals pogués posar fre al fenomen.² Les xifres parlen per si soles:³

	1859	1931
Convents masculins	41	1.015
Frares	719	20.467
Convents femenins	866	3.871
Monges	12.990	60.695

El darrer impuls a la preeminència social de l'Església catòlica i les seves institucions el va rebre, a partir del 1923, de la dictadura de Primo de Rivera. Aquesta va atorgar al catolicisme la categoria de fonament del nou règim i *Patria, Religión y Monarquía* va ser el lema ostentat per la Unió Patriòtica. A més, va impulsar el nomenament a la cúpula eclesiàstica de persones de significades conviccions integristes.

Catalunya aportava, el 1931, més de 5.400 sacerdots a la província eclesiàstica tarraconense, distribuïts en arxiprestats, parròquies, capelles, etc. als quals afegia 224 comunitats d'hommes i 837 de dones, ocupats en l'ensenyament, la beneficència o la vida contemplativa.⁴ La presència institucional era important, calia esbrinar, doncs, si aquesta es corresponia amb la presència de la religiositat a la vida quotidiana de la ciutadania.

L'any 1931 Francesc Vidal i Barraquer (1868-1943), arquebisbe i metropolità primat de Tarragona, va rebre l'informe encarregat als mossens Lluís Carreras i Antoni Vilaplana per tal de copsar la religiositat de la comunitat catalana, enviat a la Secretaria d'Estat del Vaticà amb data 1 de novembre de 1931.⁵ Entre d'altres observacions destaquem les següents:

«L'oficialime catòlic d'Espanya durant la monarquia alfonsina, a canvi d'innegables avantatges per a l'Església, impedia de veure la realitat religiosa del país i donava als dirigents de la vida social catòlica i als catòlics en general, la sensació de trobar-se en plena possessió de la majoria efectiva. [...] Aquells que [...] coneixien la realitat no temí-

en confessar que, sota aquella grandesa aparent, Espanya s'empobria religiosament [...].”

Els punts febles identificats per Carreras i Vilaplana eren diversos: integrisme i manca d'adaptació als nous temps i descens de la pràctica religiosa n'eren els més evidents. A ciutat oscil·lava entre un 15-20%; als pobles creixia fins un 30-40% amb la característica de ser un exercici de la religiositat altament feminitzat. Finalment es constatava que el clergat ja no s'ocupava de l'ensenyament primari (gràcies a l'extensió de l'ensenyament públic) i l'informe deixava molt clar el fracàs del sindicalisme catòlic davant la força dels sindicats de classe.

Els autors de l'informe recomanaven que l'Església es concentrés en la seva vida interna; renovés els mètodes de difusió de la Fe i reeduqués als laics en la vida cristiana. El seu darrer consell era mantenir bones relacions amb el govern de la República per tal de preservar el patrimoni cultural i artístic i evitar la creació d'un partit polític. La voluntat era la no intervenció política, millor cercar la influència sobre la massa social neutra i en els partits afins.

No va ser l'opció majoritària de la jerarquia catòlica espanyola, bàsicament integrista. A tall d'exemple, recordar les declaracions de Pedro Segura Sáez (1880-1957), cardenal primat i arquebisbe de Toledo, definint la República com a obra dels enemics de l'Església i l'ordre social, la qual cosa justificava la formació d'un «*compacto frente unido en defensa de la Monarquía y de la Iglesia Católica.*»⁶

Proclamada la Segona República, republicans i socialistes tenien clar que el nou règim havia de consagrar la separació de l'Església i l'Estat. Entre el govern provisional coexistien dues posicions. La Derecha Liberal Republicana de Niceto Alcalá-Zamora i Miguel Maura, catòlics practicants, defensava l'establiment d'un laïcisme moderat, amb una gradual separació de l'Església i l'Estat, però sense forçar la secularització social. La postura majoritària, però, era la defensada per la resta de partits republicans i pel PSOE, consistent en la instauració d'una secularització radical del conjunt de la societat. Per a aquests sectors calia arrancar des de l'arrel el clericalisme que havia estat la causa del retard en el progrés i la modernització del país i privar l'Església dels mitjans amb els quals havia assolit aquesta hegemonia social i cultural, al seu parer.

Mesures establertes a la Constitució de 1931

article	contingut
3	L'Estat espanyol no té religió oficial.
26	Les confessions religioses van ser considerades associacions sotmeses a una llei especial, que de cap manera podien ser sostingudes amb diners de cap administració pública, establint-se un període de dos anys per a extingir totalment el pressupost destinat al clergat.

26	Dissolució de la Companyia de Jesús i establiment d'un registre especial al Ministeri de Justícia. Alhora, prohibició de l'exercici de la indústria, del comerç i de l'ensenyament. Les institucions catòliques havien de passar comptes anualment amb l'Estat i va quedar fixada la possibilitat de nacionalitzar els seus béns.
27	Les entitats inscrites en aquest registre, podien exercir el culte privadament però necessitaven permís del govern pels actes públics.
27	Consagració de la llibertat de consciència i de culte. Secularització dels cementiris.
48	S'establia l'ensenyament laic per part de l'Estat. S'acceptava l'ensenyament de les doctrines de cada Església en els seus establiments.
70,b	Els religiosos de les diferents confessions quedaven exclosos de la possibilitat d'accedir a la presidència de la República, podent, però, ser escollits diputats.
87	Exclusió d'accedir a la presidència del govern.
95	Extinció del fur propi.

L'establiment del matrimoni civil i el divorci van ser els punts culminants, conjuntament amb la promulgació de la Llei de Congregacions. A Catalunya, l'Estatut de Núria, en el seu article 3 va establir que els drets individuals eren els fixats per la Constitució espanyola, assumint de facto la política religiosa del govern central.

A Santa Perpètua de Mogoda els primers anys del segle XX havien permès l'organització de grups d'esquerres i republicans que havien disputat el poder municipal als tradicionals detentors del poder local, els terratinents forans a través dels seus representants. La presència entre els propietaris de grans fortunes i d'una majoria de terra a mans seves deixava la classe dirigent autòctona en una mínima expressió i molt més minvat encara als sectors populars, jornalers i agricultors dependents totalment d'aquells i a l'arbitri dels seus administradors⁷. En aquest engranatge de poder va tenir un paper protagonista el rector de la parròquia local, Quintí Mallofré Suriol (1877-1936). Arribat al poble el 1916, a la carta on comunicava al consistori la seva presa de possessió del càrrec ja va manifestar la seva voluntat de col·laboració amb el «*resto de autoridades*» municipals, en base a les «*amplias atribuciones que por el Concordato, ley del Estado*», li havien estat conferides.⁸

El seu paper durant la dictadura de Primo de Rivera i el de la institució que representava, el va definir clarament Fermí Vinyals en uns apunts biogràfics sobre Mallofré que va escriure el 1944: «Al proclamar-se la dictadura [Quintí

Mallofré] va posar tot el seu ésser perquè ocupessin l'alcaldia i *demés* llocs de govern de la població homes nous i joves, enèrgics i intel·ligents, en bé del poble i després no els abandonava sinó que els ajudava polifacèticament»⁹.

A Santa Perpètua de Mogoda podem comprovar com es reproduïa el patró genèric d'estreta vinculació entre el poder més conservador i l'Església, units per la defensa del mateix model social i de valors. L'últim govern municipal de la dictadura primoriverista va estar-se al capdavant de l'ajuntament fins el 14 d'abril de 1931. Durant el període preelectoral la dreta local va deixar al descobert la desunió interna que s'havia viscut durant el directori i l'esquerra, la seva debilitat estructural.

La sortida de l'alcaldia de Francesc Escrigas, el 1928, havia estat forçada pel govern civil com a conseqüència de les desavinences entre el grup d'alcaldia i el grup de Francesc Bellsolà. La raó aparent era les diferències a l'hora de resoldre el finançament del nou edifici d'escoles graduades que feia anys que es necessitava. D'aquestes diferències es van derivar mútues acusacions de gestionar inadecuadament el pressupost municipal. El triomf de Bellsolà, amb el suport actiu de mossèn Quintí, va ocasionar la formació de dos bàndols dins de les forces conservadores locals. La campanya electoral va fer esclatar al carrer els enfrontaments personals dels dos grups, produint-se el primer trencament entre els sectors dretans locals, en aquest cas de naturalesa interna.

A la campanya electoral del 1931, el grup liderat per Francesc Bellsolà va configurar la Candidatura Administrativa, monàrquica i amb el suport de la minsa burgesia industrial local, el titular de la parròquia i els principals terratinents forans. Els pamflets de l'oposició els descrivien així:

«El nostre pacífic poble des de l'adveniment del Directori és representat, especialment durant aquests últims anys, per elements poc prestigiosos i molt poc conscients dels seus actes, doncs els sotmeten a la voluntat d'altres individus que *tras la cortina* guien les coses comunals amb el sol capritx d'ésser els cacics i mangonejant tots els assumptes i de la qual cosa encara en presumeixen cínicament. [...] Siguem ciutadans dignes i ja mai nomenem per a ésser els capdavaners del nostre poble a aquestes persones que tant vergonyosament han actuat, essent joguina indigna del que menys indicat li és ficar-se en coses públiques, que poc ni molt li pertanyen; que procuri pel benestar de les ànimes caigudes i complirà millor la seva santa missió»¹⁰.

El text era anònim però el fet de ser només un advertiment i no recomanar el vot per a cap partit de l'esquerra, ens porta a atorgar l'autoria de l'escrit al grup dissident de la dreta que estava confeccionant un pacte amb el Círcol Federal per a fer front a la Candidatura Administrativa. Moral Administrativa era el nom amb què es presentà la dreta dissident, constituïda pel grup afí a la política de l'exalcalde Pere Escrigas (1924-28). A ell es dirigí Francesc Bellsolà retraient-los el comportament, via pamflet:

«Sembla mentida que les persones que formen el grup dissident de les Dretes i quins capitostos formaven part de l'Ajuntament que governà quatre anys de Dictadura, de la direcció d'U.P., de quines blasmen avui traïdorament, acusant als que els seguiren en el govern del poble i que hagueren d'arreglar lo que ells havien espatllat. [...] És paradògic que'ls que haurien de ser acusats, vulguin ésser acusadors.¹¹»

El text denunciava les irregularitats comeses, al seu parer, pel grup que els precedí en el govern municipal i posava en valor els seus èxits com la construcció del pont sobre la riera de Caldes, l'últim d'ells. Posava en solfa, a més, una possibilitat que s'estava dirimint en aquells moments, deien: «I les esquerres liberals, demòcrates i revolucionàries formaran amb aquestos Srs. la candidatura de "Moralitat Administrativa"?, Coses de la vida!!»¹²

Efectivament, la recent formació del Círcol Republicà Democràtic Federal Instructiu de Santa Perpètua de la Moguda (CRDFI) cercava suports per garantir l'èxit de la seva proposta a les eleccions, mostra dels seus dubtes respecte a la seva força. Des de l'esquerra del Círcol Federal s'exhortava a la unió de les esquerres contra els cacics, desqualificant les dues faccions sorgides de la dictadura però la crida des de l'esquerra no va ser escoltada pels dirigents del CRDFI que va concórrer a les eleccions amb destacats membres de la dissidència de dretes al capdavant de la llista, guanyant les eleccions del 12 d'abril de 1931. Per primera vegada l'esquerra ocupava el poder municipal en un context favorable.¹³

Integrants de la Joventut Catòlica Femenina de Santa Perpètua el dia de l'estrena de la bandera del grup, el 1934
Font: Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda, Fons Fermí Vinyals (diversos expedients)

El primer consistori de la Segona República a Sta. Perpètua de Mogoda va ser constituït per 6 regidors del CRDFI, els federals, i 3 independents.¹⁴ El 15 d'abril hi va haver el recanvi formal del consistori, amb lliurament de claus i tot. A l'acte, a més de l'alcalde sortint i els regidors, va fer-hi acte de presència mossèn Quintí Mallofré. El fet el descriu Vinyals als seus apunts biogràfics sobre Mallofré:

«Va venir la república i en l'acte de la seva proclamació, Mn. Quintí va fer-hi acte de presència junt amb el Sr. Alcalde, Francesc Bellsolà, i el Sr. Isidre Vilaseca,¹⁵ tot amb la vana intenció de neutralitzar aquells moments d'incògnita, però no varen poder congregar-hi sinó poques hores ja que

la turba es va fer senyora i majora de la casa de l'Ajuntament i del govern del poble»¹⁶.

No era la primera vegada que mossèn Mallofré prenia posició com un representant municipal més. En el període d'alcaldia de Bellsolà, el rector local va tancar més d'un acte públic en darrer lloc, sense que l'alcalde intervingués tot i ser la màxima autoritat local a l'acte.¹⁷ Concepció Riera, després d'entrevistar alguns protagonistes de l'època, va extreure una visió diferent de com van ser viscuts aquells dies.

[...] A Santa Perpètua, coincidint amb el final de la jornada laboral, que alguns avançaren aquell dia, molta gent havia anat cap a la plaça de l'ajuntament a observar, comentar i viure aquells esdeveniments històrics. Les escenes evidenciaven gran entusiasme: hom confiava que la naixent república solucionaria tots els problemes pendants. El dia 15 d'abril de 1931 fou declarat festiu, una bona part de la ciutadania passà la jornada de manera lúdica: sardanes a la Rambla, balls, un gran ambient als carrers, on molts balcons eren guarnits amb domassos.¹⁸»

Entre les celebracions al carrer i la preocupació dels sectors conservadors, es va constituir el nou ajuntament. Fou nomenat alcalde Joan Humet Cerdà, un dels tres independents provinents de la dissidència del directori. El seu adveniment va ser, doncs, conjuntural; per això dimitia després d'un mes escàs d'arribar al consistori, deixant l'alcaldia a Josep Llonch Sala, políticament definit com a regi-

onalista, segons l'alcalde Ribé de Sabadell.¹⁹ De fet, Llonch figurava com a vocal en l'acta fundacional d'Acció Catòlica el 1910.²⁰ Era, doncs, un altre dissident de la dreta local i també va dimitir després de tres mesos d'ocupar el càrrec, per disconformitat amb el procés de depuració política iniciada amb el personal municipal de la dictadura.

Efectivament, l'agost de 1931, a proposta d'Adolf Font, el primer de la llista del Círcol Federal, van ser suspesos *de empleo y sueldo* l'agutzil, el sereno, el vigilant, l'encarregat del rellotge de l'església i l'escombriaire per la seva col·laboració amb els cacics.²¹ Els nous regidors federals volien passar comptes a l'anterior consistori; per això va encarregar-se un informe sobre l'actuació administrativa i econòmica del 1923 al 1930, atès que ni els mateixos exdirigents primoriveristes es posaven d'acord sobre la netedat de la gestió pressupostària.

L'informe qualificava la tasca dels anys investigats com a «orgia administrativa»²², quantificava les desviacions pressupostàries, a l'alça, fins i tot un 170% en alguns exercicis. El consistori, amb l'informe a la mà, va decidir el novembre de 1932 demanar responsabilitats davant dels tribunals als exalcaldes Pere Escrigas i Francesc Bellsolà, per la seva actuació durant els set anys de la dictadura. Finalment, però, l'acusació va ser retirada el 1934.

La crisi política derivada del procés depurador va tenir com a conseqüència les dimissions dels representants de la

dreta dissident que, un rere l'altre, s'havien anat substituint a l'alcaldia. L'octubre del 1931, sis mesos després de les eleccions municipals, va arribar a l'alcaldia Adolf Font Claramunt, del CRDFI. La seva actuació d'aplicació estricta de la legislació laïcitzadora impulsada pels governs republicans (supressió de la creu del cementiri i de les escoles, bandejament dels actes religiosos del programa de la Festa Major, obstaculització de les activitats públiques del grups de dretes i d'esquerres...) va ser objecte de fortes crítiques des del *Ressò Perpetuenc*, setmanari portaveu de les Joventuts Catòliques locals.

El món de la política conservadora local havia quedat desballestat amb els resultats electorals del 1931 i va començar la seva reacció. Dues van ser les peces de la recuperació. D'una banda, la creació del setmanari *Ressò Perpetuenc* portaveu de les Joventuts Catòliques que donava veu a les seves idees i argumentari ideològic més enllà de les reivindicacions religioses. D'altra banda, seria la constitució d'una secció local de la Lliga Catalana, encapçalada per importants dirigents de les Joventuts Catòliques de Santa Perpètua.

El 8 de desembre de 1930, mossèn Quintí Mallofré havia impulsat la formació d'una secció juvenil d'Acció Catòlica que posaria les bases de la reacció dels catòlics perpetuencs durant la Segona República. Havien de ser la força de xoc contra el laïcisme que es desfermà a partir del 1931.

El 15 de gener del 1932 Joan Humet Sala, president de la Joventut Catòlica, va adreçar a l'ajuntament la sol·licitud de legalització d'un setmanari que donés veu a les seves activitats i idees, alhora que en manifestava la naturalesa apolítica. El consistori va donar el vist-i-plau vuit dies després.²³ Respecte al paper del setmanari catòlic, en recuperem la descripció feta per mossèn Josep Codinach Alavedra, vicari a Santa Perpètua entre 1932-34. Parlant de la seva tasca a la Federació de Joves Cristians locals deia:

«Teníem dues reunions setmanals amb els joves; els dijous pels nois i amb les noies els dissabtes. Així mateix, amb plena regularitat fèiem sortir un setmanari anomenat “Ressò” on publicàvem els fets més importants de la població, i especialment les intrigues i discussions que hi havia en els plenaris de l'Ajuntament. (...) L'Esquerra mai no va entendre d'on podíem extreure les notícies que publicàvem a “Ressò”. Naturalment, ells no sabien que escoltàvem les reunions de l'Ajuntament per mitjà d'una finestra que donava a la claraboia de la mateixa sala de sessions.²⁴»

Cal aclarir que la casa consistorial era un edifici adossat a la torre de l'església parroquial que, per sobre del nivell de l'ajuntament disposava d'una estança on era desat l'arxiu parroquial. A aquesta alçada hi havia la finestra en qüestió. Potser no coneixien a la casa de la vila l'astúcia, o sí, el cas és que per a les forces d'esquerra *Ressò Perpetauenc* era una evident amenaça. Per tant el 8 de juny de 1933, l'alcalde Font, després de comprovar que ni la Joventut Catòlica ni

el *Ressò Perpetuenc* estaven inscrits al govern civil, va suspendre la publicació del setmanari i va clausurar la biblioteca i els locals de l'entitat. L'incident va tenir un fort ressò a la premsa conservadora més enllà de Santa Perpètua de Mogoda. Els responsables de la JC van afanyar-se a regularitzar la seva situació davant del govern civil i el *Ressò* va tornar al carrer el 27 de juliol amb la crònica d'una visita a Santa Perpètua del bisbe Irurita en seu suport als joves catòlics perpetuencs. L'excés de zel de l'alcalde Font va donar aire al sectors catòlics que lluitaven per surar en un context social i polític on les seves propostes no tenien gaire acollida. Un apercibiment en comptes del tancament, donant temps a solucionar els dèficits administratius, potser hauria estalviat molts maldecaps a les autoritats republicanes i tensions al poble.

Integrants del Círcol Federal i familiars seus el 1934, amb la seva bandera insígnia. Font: Ferran Sala

No va ser pas l'únic conflicte que van tenir els membres de les Joventuts Catòliques locals amb l'ajuntament, a bastament reflectit pel setmanari *jocista*. La permissivitat del consistori amb els actes programats per altres partits o sindicats mentre els seus eren prohibits; l'eliminació del programa oficial de la Festa Major els actes religiosos; la supressió dels noms de carrers dedicats a sants per substituir-los per gent com l'anarquista Salvador Seguí també provocà les crítiques al consistori des de les pàgines de *Ressò*. De fet, el setmanari va ser l'eina més important i eficaç d'oposició als federals i als valors de la República al municipi. Des de les seves pàgines es va donar suport polític als partits contraris al nou règim, tot i manifestar reiteradament la seva voluntat d'apoliticisme.

La reacció més formal va ser la constitució d'una secció de la Lliga Catalana per a recuperar presència política al consistori. Aquest era el nom amb el qual l'antiga Lliga Regionalista va batejar-se en la seva refundació el febrer de 1933, una formació que, com l'anterior, era conservadora, catòlica i oposada al reformisme republicà, però respectuosa amb la legalitat. La candidatura seria formalitzada a les eleccions municipals de gener de 1934 però va tenir la seva presentació a la campanya als comicis generals de novembre del 1933. El setmanari catòlic va donar un total suport a la candidatura Defensa Ciutadana, una coalició de partits amb la Lliga i els carlins al capdavant, en considerar-los els més idonis per «desfer els greuges que han rebut els nostres ideals de Déu i Pàtria»²⁵.

Tot i el triomf a escala estatal de la dreta, a Catalunya en aquelles eleccions va tornar a guanyar l'esquerra, però la Lliga Catalana ja tenia presència al poble i un mitjà de comunicació que li feia de portaveu. Era un pas més en la recuperació d'aquest sector ideològic que donava continuïtat a la política inspirada per Mallofré i els propietaris forans com demostra que els tres caps visibles de la formació eren membres i directius de la Joventut Catòlica.

Els resultats de les eleccions municipals del gener de 1934 van consolidar ERC com a partit municipalista a Catalunya, confirmant pels analistes del setmanari catòlic perpetuenc la *política extremista i sectària* duta fins aleshores²⁶ a la Generalitat i que, de no ser canviada, portaria a Catalunya a la *ruïna econòmica nacional* i al *desgavell polític i social*. La nota positiva per a ells era l'entrada en el consistori perpetuenc de la Lliga, encara que fos com a força minoritària. Els resultats havien donat sis regidors al Círcol Federal i tres a Lliga Catalana. D'aquesta manera, els federals afermaven la seva força majoritària al municipi i la dreta local tornava amb uns plantejaments clars una vegada superada la crisi de finals de la dictadura. Per al setmanari aquesta última consulta al poble reforçava les posicions de la dreta en poder intervenir directament a l'administració: «Tenim la nostra esperança posada en l'actuació dels senyors components d'aquesta minoria, amb la confiança de què ells seran els que obriran camí per a la conquesta de noves posicions». Fonamentaven aquesta esperança en la coneixença de *l'ambient i dels homes amb plena autoritat* que formaven la minoria

de la Lliga, Pere Rovira, Josep Humet i Ramon Mas, tots tres procedents de les Joventuts Catòliques. D'aquí la sensació de sentir-se *ben representats*²⁷ per la Lliga Catalana.

El nou alcalde federal va ser Joan Pous Banús i es mantingué Font com a alcalde segon. En aquests comicis, el CRDFI va aconseguir el 57% dels vots, la Lliga el 36% i el Centre Obrer el 6%,²⁸ amb una participació força alta, el 68%.²⁹ La dinàmica d'enfrontaments amb la dreta no disminuïren amb Pous.

L'esclat revolucionari l'octubre d'aquell 1934 a Astúries i a Barcelona va tenir conseqüències a Santa Perpètua de Mogoda ja que el consistori federal va donar suport als fets. Segons *Ressò Perpetuenc*, van ser escorcollades les cases dels dirigents de la dreta local a la recerca d'armament; les façanes de les cases van quedar «empastifades» durant la nit amb «escrits i lletres, plens d'odi i faltes d'ortografia»³⁰ i també va ser escorcollat i segellat el local de *Ressò* per les autoritats. Proclamat l'Estat català, «fou hissada la bandera estrellada a la casa de la vila i fou enllumenada la plaça», amb escassa assistència de públic, a parer del redactor de *Ressò*.

Finalitzats els aldarulls, els regidors elegits democràticament van ser suspesos en les seves funcions per la seva adhesió a la revolta. L'autoritat militar va nomenar Jacint Pous Humet alcalde gestor, ateses «*las condiciones especiales que en Vd. Concurren*».³¹ És a dir, com a representant de la CEDA local. L'abril de 1935, mitjançant un decret de pre-

sidència de la Generalitat, ocupada per personal nomenat pel govern central, es pretenia restablir la normalitat. L'article primer, però, establia que aquells regidors escollits el gener del 1934 involucrats als fets revolucionaris no serien reincorporats als seus càrrecs.³² Pels involucrats calia cercar substituïts i el decret ho va fer. Jacint Pous va ser confirmat al seu càrrec i la resta de regidors van repartir-se entre PRR (3), CEDA (3) i la Lliga (3). És a dir, sis regidors dels partits coalitzats a Madrid i la Lliga com a minoria. Els regidors federals elegits el 1934 van presentar instància de protesta per la constitució d'aquest ajuntament, però va ser desestimada per improcedent.³³

L'arribada d'un govern conservador a l'administració central va significar un retrocés, en bona part, de les mesures impulsades pel republicanisme progressista. És el cas de la legislació religiosa. El més important va ser la suspensió de la prevista supressió de la partida de manteniment del clergat a càrrec dels pressupostos generals.

L'ambient general semblava tornar a la normalitat, tant que el setmanari catòlic *Ressò Perpetuenc* va decidir tancar per dificultats econòmiques i cansament dels seus responsables, el juliol de 1935. Encara, però, cal considerar una darrera raó que no era altra que el canvi de la situació política. «Si encara fóssim perseguïts —deien al setmanari— no plegaríem, perquè sentiríem dintre nostre l'esperó per la defensa de l'ideal». Era un reconeixement explícit de la satisfacció amb què contemplaven el gir de la situació política.

La frenada i retrocés en tots els àmbits socials, econòmics i, especialment, religiós que va suposar el bienni radical-cedista significaven, pels sectors conservadors locals, un entorn més favorable. Fins i tot va sorgir un nou grup catòlic per a reforçar l'acció en defensa de l'ideari, en aquest cas des de la barriada de la Florida. La creixent comunitat que s'estava establint al nou barri, formada en bona part per estiuencs, van fundar l'any 1935 la Asociación Católica de la Ciudad Jardín de la Florida, amb seu a la masia de can Murtra, on els veïns del barri hi tenien instal·lada la capella. Els fundadors eren de Barcelona però tenien casa a la Florida i pretenien mitjançant aquesta entitat «*sostener el culto Católico en esta Ciudad Jardín, proyectar y llevar a término la construcción de un templo en ella y fomentar la moral y buenas costumbres de este lugar*». Dels membres de la junta, tres eren de la CEDA i dos de la Lliga i l'entitat tenia, l'any de la seva fundació, trenta-vuit associats.³⁴

Els dirigents de l'esquerra local que els havien perseguit i criticat durament eren a presó o destituïts. En aquest context van poder prescindir d'aquest important mitjà de transmissió dels seus ideals, a contracor, tot sigui dit, esgotats per l'esforç personal invertit per l'escàs nombre de membres de la redacció.

La recuperació de l'alcaldia pel Círcol Federal el febrer de 1936 va trencar la fase de recuperació de la dreta local, situació que es veuria agreujada en començar la guerra civil el juliol del 1936.

Els líders de la dreta catòlica perpetuena es van dispersar per tal d'evitar problemes amb els sectors iconoclastes que ocuparen l'ajuntament. Els primers dies del conflicte els revolucionaris van cremar l'arxiu de les esglésies de Santa Perpètua i Santa Maria l'Antiga, així com les obres d'art que hi conservaven, els altars barrocs que cadascuna tenia. Les cases dels líders de la Joventut Catòlica, la FJCC i la Lliga, van ser registrades. Quan un escamot d'anarquistes de Ripollet va arribar al poble amb una llista ben elaborada, no van trobar als que buscaven gràcies a l'avís oportú d'algun veí provinent del sector de l'esquerra. No obstant això, entre el juliol i l'octubre de 1936, el bosc de la Granja Soldevila va esdevenir l'escenari de l'assassinat de vuit veïns de diferents pobles del voltant de Santa Perpètua (Montornès, Montcada, Ripollet, Caldes de Montbui i Palau-solità i Plegamans). Persones totes elles vinculades a la dreta catòlica, entre ells dos sacerdots. Fora del poble van morir per les mateixes causes els perpetuencs Lluís Selvas Tort, pare franciscà, Alcalà e Xivert i Jaume Llonch, mossèn a la parròquia de Sant Josep de Badalona.

Per al món catòlic la guerra civil va suposar un període d'important repressió física. L'estudi d'Antonio Moreno Moreno (1961), citat com a referència en nombroses obres, va identificar a un total de 6.832 víctimes religioses assassinades al territori republicà, de les quals 13 eren bisbes, 4.184 sacerdots, 2.365 religiosos i 283 religioses. Cal afegir a la llista els laics catòlics morts per les seves creences i als membres de les diferents entitats d'apostolat catòlic, com

és el cas de la Federació de Joves Cristians de Catalunya que sumà 315 assassinats entre els seus integrants.

La reactivació de la vida política «normalitzada», si es pot dir així, va haver d'esperar a la finalització de la guerra. Per a milions d'espanyols i catalans l'any 1939 va donar pas al règim franquista, que retornà a l'Església catòlica la preeminència social i moral que la Segona República va combatre. Pels catòlics perpetuencs, la constitució de les noves autoritats locals va posar de manifest la continuïtat dels tradicionals grups de poder. Entre 1939 i 1965 els alcaldes perpetuencs van ser exlligaires i *exjocistes*. Primer Joan Humet Sala (1939-1941) que havia estat president de la JC; per uns mesos va ocupar l'alcaldia Vicenç Morral Casamiquela (maig-agost 1941); rere seu va venir el més durador, Pere Rovira Sala (1941-1959) i, el darrer, va ser Andreu Bellsolà Sala (1959-1965). La Segona República havia estat una parada en la seva ocupació del poder municipal, l'inici del govern del general Franco va suposar recuperar la línia de continuïtat de poder al llarg dels 75 anys del segle XX, per no mirar més enrere en el temps.

Notes

1. Article 1 del títol preliminar del text de la Constitució del 1931.
2. José Canalejas Méndez, com a President del Consell de Ministres (1910-1912), va promoure la coneguda "Ley del Candado" que volia limitar el creixement d'ordes religiosos, sense gaire èxit.
3. Juliá, Santos (2009): *La Constitución de 1931*. Madrid, Iustel, pàg. 445. Dades recollides per Juliá de l'Institut d'Estadística Espanyol a 31 de desembre de 1930.

4. Garcia Jodar, Pilar (1986): *Els catòlics catalans i la Segona República (1931-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 20. Xifres extretes de l'Anuari Eclesiàstic, Barcelona 1931.
5. Raguer Suñer, Hilari (1976): *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Olesa de Montserrat, pàg. 21-22. El mateix informe és citat també per Joan Bada (2011) a "L'Església en la Catalunya de l'Estatut de Núria", dins de *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*. Facultat de Teologia de Catalunya, col·lecció Sant Pacià, número 97. Tant Raguer en el seu moment com Bada citen l'informe per la claredat de la seva anàlisi del moment que vivia el catolicisme a inicis dels anys trenta.
6. Álvarez Tardio, Manuel (2002): *Antidicalismo y libertad de conciencia. Política y religión en la Segunda República Española*, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, pàg. 79.
7. El 1900, per exemple, el 83% de la contribució rústega la pagaven persones no residents i l'aportació del marquès de Comillas suposa una cinquena part del total recaptat. DDAA (1999): *El que sabem del segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda, 1900-1979. Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda*, volum 1, pàg. 22.
8. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda / Fons Fermí Vinyals / expedient 16, 1944. Carta adreçada a l'alcaldia d'1 d'agost de 1916.
9. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda / Fons Fermí Vinyals / expedient 16, 1944, text manuscrit de Fermí Vinyals biografiant el pas de Quintí Mallofré per Santa Perpètua a petició de la parròquia de Cornellà de Llobregat, on havia estat rector abans que a Santa Perpètua de Mogoda i volien fer-li un homenatge.
10. POBLE PERPETUENC. Pamflet amb data d'abril de 1931 recollit al text inèdit redactat per Concepció Riera titulat *Aportació per a la divulgació del nostre passat*, 1983. El treball va ser redactat per a l'assignatura d'història del curs de Graduat escolar impartit a l'Escola Municipal d'Adults de Santa Perpètua de Mogoda. A banda d'haver recollit aquesta documentació sembla ser que ara perduda, la principal virtut del treball és haver pogut entrevistar encara a bona part dels protagonistes d'aquests anys. Entre ells, Joan Sala, *Sila*, cronista i directiu del Sindicat Agrícola la Unió; Fermí Vinyals, membre de la FJCC i historiador local; Florenci Puigentell, del CRDFI; Jaume Ventura, alcalde d'ERC durant la guerra civil; Pere Rovira, dirigent de la Joventut Catòlica, regidor de la Lliga Catalana durant la república i alcalde a la postguerra; Jacint Altayó, industrial i de les J.C., a més d'una quantitat més.
11. COMENTARIS. Pamflet signat per Francesc Bellsolà com a resposta a les acusacions fetes per mitjans semblants per la candidatura de Moralitat Administrativa en el pamflet d'abril de 1931. Dins de Concepció Riera (1983): *Aportació per a la divulgació del nostre passat*.
12. Ídem.

13. Cal recordar que el 1903 es va donar el primer pas amb el triomf del Centre Democràtic-Regionalista Perpetuenc i el 1914 amb el Partit Radical Republicà. Tots dos van tenir efectes efímers i l'entorn del poder caciquil va tenir fàcil boicotejar-ne la feina.
14. Arxiu Històric de Sabadell, Governació, exp. 276/1931: llista dels components dels ajuntaments d'aquesta comarca, elaborada per l'alcalde Ribé de Sabadell.
15. President de la Unión Patriótica.
16. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda /Fons Fermí Vinyals/expedient 16, 1944.
17. És el cas de les rebudes i els comiats oferts pel consistori als directius i pupil·les de la *Institución Alfonso V*ictoria de veraneo de niñas pobres. Amb la presidència honorària de la reina Victòria i el suport econòmic de Josep Cirera Voltà, aquesta organització oferia estades d'estiu a la casa de can Lloberes a nenes de cases humils de Barcelona. El protocol era sempre el mateix, sopar de rebuda i sopar de comiat amb parlament dels directius de l'entitat i les autoritats locals. Aquí sempre tancava mossèn Quintí. I el cost dels banquets anava a càrrec del pressupost municipal. (N.A.)
18. Riera, Concepció (1983): *Aportació per a la divulgació del nostre passat*, volum 1.
19. Arxiu Històric de Sabadell, Governació, 276/1931.
20. Arxiu Diocesà de Barcelona. Carta del 13/02/1910 de la secció local d'Acció Catòlica, dirigida al Bisbe, comunicant la seva aparició.
21. Actes Ple Municipal, vol. 15, pàg. 51, 07/08/1931.
22. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda, Litigis, caixa 111/1.
23. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda, correspondència ajuntament, 1932 caps 13, 23 de gener de 1932 resposta positiva.
24. Codinach Alavedra, Josep (1995): *Notes històriques de la vida de Mn. Josep Codinach i Alavedra*, autoedició mecanoscrita dipositada a la Biblioteca Josep Jardí de Santa Perpètua de Mogoda, pàg. 237-240.
25. *Ressò Perpetuenc*, núm. 89, 16 de novembre de 1933, portada del setmanari.
26. *Ressò Perpetuenc*, núm. 98, 19 de gener de 1934, pàg. 1.
27. *Ressò Perpetuenc*, núm. 98, 19 de gener de 1934, *Perspectiva política*, pàg. 1. Totes les paraules en cursiva del paràgraf corresponen a cites del text de referència.
28. El Centre Obrer va ser l'escissió del Sindicat Únic de Treballadors que va donar origen a ERC a Sta. Perpètua.
29. BOGC, núm. 37 i AMSPM, Constitució ajuntament, 1934, caixa 94/4.
30. *Ressò Perpetuenc*, núm. 136, 18/10/1934.
31. Actes Ple Municipal, vol. 19, pàg. 18, 20/10/1934.
32. BOGC, núm. 118, 28/04/1935.

33. Actes Ple Municipal, vol. 19, pàg. 29, 07/05/1935.
34. Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda, correspondència 1931-1938, capsa 99. La comunicació de constitució que la directiva va enviar a l'ajuntament el 18 de setembre de 1935 feia constar com a president de l'entitat a Juan Costa Planas (CEDA); com a secretari a Celestino Vima Riu (CEDA); com a tresorer a Joaquim Cortés Coll (Lliga); com a vocal primer a Luis Méndez Roca (Lliga) i com a vocal segon a Francisco Dordal Netto (CEDA).

Arxius

Arxiu Diocesà de Barcelona

Arxiu Històric de Sabadell

Arxiu Municipal de Santa Perpètua de Mogoda

Bibliografia

Álvarez Tardio, Manuel (2002): *Anticlericalismo y libertad de conciencia. Política y religión en la Segunda República Española*, Centro de estudios Políticos y Constitucionales, Madrid.

Bada, Joan (2011) a “L'Església en la Catalunya de l'Estatut de Núria”, dins de *Societat i Església a Catalunya. Cent anys entre constitucions i dictadures (1876-1978)*. Facultat de Teologia de Catalunya, col·lecció Sant Pacià, número 97.

Julià, Santos (2009): *La Constitución de 1931*. Madrid, Iustel.

Garcia Jodar, Pilar (1986): *Els catòlics catalans i la Segona República (1931-1936)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

Codinach Alavedra, Josep (1995): *Notes històriques de la vida de*

Mn. Josep Codinach i Alavedra, autoedició mecanoscrita dipositada a la Biblioteca Josep Jardí de Santa Perpètua de Mogoda.

Raguer Suñer, Hilari (1976): *La Unió Democràtica de Catalunya i el seu temps (1931-1939)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Olesa de Montserrat.

Ricart, Joan; Díez, Maribel; Morral, Joan; Aymeric, Lúdia; Vilàs, Ernesto (1999): *El que sabem del segle XX. Història de Santa Perpètua de Mogoda (1900-1979)*, Santa Perpètua de Mogoda, volum 1.

Riera, Concepción (1983): *Aportació per a la divulgació del nostre passat*, volum 1, autoedició.

Ressò Perpetuenc (1932-1935)